1-ŞÖBA · VETERINARIYA MEDITSINASI VA HAYVONLAR SALOMATLIGI

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОНДА ОТЛАРНИНГ ANOPLOCEPHALIDAE CHOLODKOWSKY, 1902 ОИЛАСИГА МАНСУБ ЦЕСТОДАЛАР БИЛАН ЗАРАРЛАНИШ ДИНАМИКАСИ

Каниязов А.Ж.

Самарқанд давлат ветеринария медицинаси, чорвачилик ва биотехнологиялар университети Нукус филиали ўқув ишлари бўйича директор ўринбосари, биология фанлари бўйича фалсафа доктори, доцент

DOI
10.66073/ReFocus-Conf/1311004

NASHR SANASI
13.11.2026 · Nukus

SAHIFALAR
32–34

NASHR HAMKORI
Research Focus
ISSN 2181-3833

IQTIBOS UÇUN Каниязов А.Ж. Қорақалпоғистонда отларнинг Anoplocephalidae Cholodkowsky, 1902 оиласига мансуб цестодалар билан зарарланиш динамикаси // Veterinariya meditsinasi va çorvaçilikdagi dolzarb muammolar va ularning yeçimlari: xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik anjuman materiallari. – Nukus, 2026. – B. 32–34. – DOI: 10.66073/ReFocus-Conf/1311004

Кириш. Бугунги кунда республикамизда уй ва қишлоқ хўжалик ҳайвонлари жумладан, отларнинг гельминтлари ва улар чақирадиган касалликларни ўрганишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Мазкур йўналишда амалга оширилган дастурий чора-тадбирлар асосида ҳайвонларда паразитлик қиладиган гельминт турлари аниқланган, гельминтозларнинг ҳайвон организмига салбий таъсири ва паразитларнинг сонини бошқариш борасида муайян натижаларга эришилган. Отлар организмида гельминтларнинг 100 га яқин тури паразитлик қилиши аниқланган [4].

Отлар гельминтозлари ичида анаплоцефалидозлар муҳим аҳамиятга эга бўлиб, уларнинг қўзғатувчилари ошқозон ичак трактининг паразитлари ҳисобланади. Уларни ўрганиш назарий ва амалий аҳамиятга эга.

Тадқиқот ишининг мақсади Қорақалпоғистонда отларда паразитлик қилувчи Anoplocephalidae Cholodkowsky, 1902 оиласига мансуб цестодалар тур таркибини ва зарарланиш динамикасини ўрганишдан иборат.

Тадқиқот материали ва усуллар. Тадқиқот ишлари Қорақалпоғистон Республикасида олиб борилди. Отларнинг цестодалар билан зарарланишини аниқлашда академик К.И.Скрябиннинг (1928) тўлиқ ва тўлиқ бўлмаган гельминтологик ёриб кўриш усулидан фойдаланилди [5]. Тўлиқ бўлмаган гельминтологик ёриб кўриш усули билан 143 бош отларнинг ичаклари текширилди.

Тадқиқот давомида топилган гельминтлар тур таркибини аниқлашда морфологик белгилари, паразит локализациясига эътибор қаратилди [2, 3, 4, 6]. Олинган натижаларни таҳлил қилишда инвазия экстенсивлиги (ИЭ) ва инвазия интенсивлиги (ИИ) кўрсаткичлари инобатга олинди.

Тадқиқот натижалари ва уларнинг таҳлили. Олиб борилган тадқиқотлар натижасида Қорақалпоғистоннинг турли ҳудудларида отлар ўртасида Anoplocephalidae

Cholodkowsky, 1902 оиласига мансуб 3 та турдаги цестодалар *Anoplocephala perfoliata, Anoplocephala magna* ва *Paranoplocephala mamillana* турлари аниқланди. *Anoplocephala perfoliata* тури билан отларнинг ўртача зарарланиш даражаси 27,3% бўлиб, инвазия интенсивлиги 12-43 нусхани ташкил этди. *Anoplocephala magna* билан отларнинг ўртача зарарланиш даражаси 24,5% бўлиб, инвазия интенсивлиги 24-52 нусхага тенглини аниқланди. *Paranoplocephala mamillana* билан отларнинг зарарланиши юқоридаги турларга қараганда анча кам, ўртача зарарланиш даражаси 2,8% бўлиб, инвазия интенсивлиги 18-37 нусхани ташкил этди.

Тадқиқот давомида аниқланган гельминтлар ривожланиш циклига кўра биогельминт бўлиб, оралиқ хўжайин иштирокида ривожланади. Оралиқ хўжайин вазифасини Е.Я. Башкирова [1] маълумотига кўра Ceratocetidae, Notospididae, Liacaridae, Galumnidae, Carabodidae оилаларига мансуб орибатид каналари бажаради.

Олиб борилган тадқиқотлар натижасида, аноплоцефалидозлар барча мавсумларда учраши аниқланди. Отларнинг цестодалар билан зарарланиши асосан ёз ойларида, яйлов мавсумида амалга ошиши кузитилди. Инвазия экстенсивлиги йилнинг турли мавсумларида бир-биридан фарқ қилиши қайд этилди. Отлар аноплоцефалидозлари динамикаси битта юқорига кўтарилувчи нуқта билан характерланади. Инвазия экстенсивлиги куз мавсумида отлар ўртасида юқори бўлиши, яъни сентябрда – 22,7%, октябрда – 25,8%, ноябрда – 23,2% ни ташкил этади. Шундан кейин зарарланиш даражаси май ойигача пасайиб бориб, ўртача 7,8% га тенг бўлиши кузатилди. Отларнинг цестодалар билан зарарланишининг мавсумий динамикасини ўрганиш, уларнинг олдини олиш ва преимгинал дегельминтизацияда муҳим аҳамиятга эга.

Тадқиқотлар давомида аниқланган Anoplocephalidae оиласига мансуб цестодалар отлар ингичка бўлим ичакларда паразитлик қилиши натижасида, овқат ҳазм қилиш тизими функциясининг жиддий бузилишига олиб келади. Бу ўз навбатида ҳайвоннинг барча маҳсулдорлигининг пасайишига, ёш ҳайвонларнинг ўсиш ва ривожланшдан орқада қолишига сабабчи бўлади.

Хулоса. Олиб борилган тадқиқотлар натижасида Қорақалпоғистон Республикаси ҳудудида отларнинг Anoplocephalidae оиласига мансуб цестодалар билан зарарланиши ўрганилди. Қорақалпоғистонда отларнинг *Anoplocephala perfoliata* цестодаси билан зарарланиш инвазия экстенсивлиги 27,3% ни ва инвазия интенсивлиги 12-43 нусхани, *Anoplocephala magna* билан отларнинг ўртача зарарланиш даражаси 24,5% ни, инвазия интенсивлиги 24-52 нусхани ва *Paranoplocephala mamillana* билан отларнинг ўртача зарарланиш даражаси 2,8% ни ҳамда инвазия интенсивлиги 18-37 нусхани ташкил этиши аниқланди. Отларнинг аноплоцефалятлар билан зарарланиши мавсумий характерга эга бўлиб, инвазия экстенсивлигининг юқори кўрсатгичлари куз ойларида кузатилди.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. *Башкирова Е.Я.* Эхиностоматиды птиц СССР и обзор циклов их развития // Тр. Башкирской научн. – исслед. вет.станции. – Уфа, 1941. – Т.3 – С. 39-41.
2. *Боев С.Н., Соколова И.Б., Панин В.Я.* Гельминты копытных животных Казахстана. Алма-Ата, 1962. Т. I. – 377 с.
3. *Двойнос Г.М.* Прижизненная и посмертная диагностика и идентификация гельминтов лошадей. Методические рекомендации. – М.: Агропромиздат, 1993. – 86 с

4. *Ивашкин В.М., Двойнос Г.М.* Определитель гельминтов лошадей. Киев: Наукова думка, 1984. – С. 7-16.
5. *Скрябин К.И.* Методы полных и неполных гельминтологических вскрытий, включая и человека. – Москва: МГУ, 1928. – 45 с.
6. *Kaniyazov A.J, Shakarboev E.B.* Helminths of horses in Karakalpakstan: seasonal, spatial and age dynamics // Acta Biologica Sibirica, 2023;.9: 539–548.

https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/1311004